

Sygn. akt II UK 259/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 września 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z wniosku D. W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.
z udziałem zainteresowanego M. M.
o odpowiedzialność za składki,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 13 września 2018 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 13 grudnia 2016 r., sygn. akt III AUa [...],

**uchyła zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W decyzji z dnia 8 kwietnia 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. (dalej również jako ZUS) zmienił swoją wcześniejszą decyzję z dnia

23 stycznia 2014 r. w ten sposób, że stwierdził odpowiedzialność D. W. jako współnika spółki M. s.c., za zaległości podatkowe spółki w kwocie 37.571,32 zł z tytułu nieopłaconych składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od stycznia 2008 r. do maja 2009 r. wraz z odsetkami obliczonymi na dzień 22 listopada 2013 r. – całym swoim majątkiem solidarnie ze spółką M. i z pozostałym współnikiem M. M..

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. wezwał do wzięcia udziału w sprawie w charakterze zainteresowanych: spółkę cywilną i M. M., a następnie wyrokiem z dnia 31 marca 2016 r., sygn. akt VIII U [...], oddalił odwołanie D. W. od wyżej wskazanej decyzji ZUS.

W apelacji od tego wyroku D. W. wskazał między innymi, że zbył swoje udziały na rzecz D. M., która stała się współnikiem spółki, czego konsekwencją była również zmiana nazwy spółki.

Wyrokiem z dnia 13 grudnia 2016 r., sygn. akt III AUa [...], Sąd Apelacyjny w [...], rozpoznając sprawę jedynie z udziałem M. M., oddalił apelację D. W. od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że 21 października 2005 r. w G. D. W. i M. M. zawarli umowę spółki cywilnej pod nazwą M[...] s.c., z siedzibą w G.. Przedmiotem działalności spółki była działalność gastronomiczna. Spółka zatrudniała dwóch pracowników, których zgłosiła do ubezpieczeń w ZUS. W okresie objętym decyzją ZUS płatnik składek nie dokonał żadnej wpłaty składek za pracowników spółki. D. M. - matka M. M. - od dnia 16 czerwca 2009 r. prowadziła działalność gospodarczą z zakresu przygotowania i podawania napojów pod firmą D. M.. Zaprzestała wykonywania działalności gospodarczej z dniem 30 listopada 2011 r.; z dniem 21 sierpnia 2012 r. wykreślono wpis z rejestru. Zdarzało się, że D. M. reprezentowała sprawy spółki M., jednakże formalnie nigdy nie była stroną umowy spółki cywilnej.

Sąd drugiej instancji podzielił i przyjął za własne ustalenia stanowiące podstawę faktyczną wyroku Sądu pierwszej instancji. Przyjął jednak, że D. M. aneksem do umowy spółki z dnia 17 czerwca 2009 r. została włączona do spółki M[...] jako współnik. Sąd drugiej instancji nie podzielił zarzutu apelacji, że osobą odpowiedzialną za zobowiązania spółki powinna być również ta osoba. W ocenie

Sądu D. M. nie powinna odpowiadać za zobowiązania składkowe spółki powstałe przed dniem 17 czerwca 2009 r., ponieważ w okresie objętym zaskarżoną decyzją nie była współnikiem spółki cywilnej. Nie musiała też występować w procesie jako strona.

Według Sądu Apelacyjnego apelujący – jako współnik spółki cywilnej M. – odpowiada solidarnie ze spółką za zadłużenia powstałe w wyniku nieopłacania składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne, na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od stycznia 2008 r. do maja 2009 r. w kwotach wskazanych w decyzji z dnia 8 kwietnia 2014 r. na podstawie art. 115 § 1 i § 2 zdanie pierwsze ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (aktualny jednolity tekst: Dz.U. z 20018 r., poz. 800 ze zm.; dalej również jako: Ordynacja podatkowa lub o.p.). Gramatyczna wykładnia tego przepisu nie nasuwa żadnych wątpliwości, że pod pojęciem „byłego współnika” należy rozumieć każdego, kto wedle umowy spółki lub w świetle akt rejestrowych był jej współnikiem w określonym czasie, bez względu na to, w jakich okolicznościach być nim przestał. W konsekwencji bezzasadny jest zarzut naruszenia art. 477¹¹ k.p.c. w związku z art. 72 § 2 k.p.c. w związku z „art. 11 Ordynacji podatkowej”, polegający na przeprowadzeniu postępowania bez udziału jednej ze stron, która ponosi odpowiedzialność solidarną za zobowiązania spółki. W sytuacji, gdy D. M. nie ponosi odpowiedzialności za zobowiązania składkowe spółki – jej udział w postępowaniu był zbędny.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego D. W. zaskarżył skargą kasacyjną. W ramach podstawy materialnoprawnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) zarzucił „błędą wykładnię art. 864 k.c. w związku z art. 115 § 1 i § 2 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez przyjęcie, że współnik spółki cywilnej nie odpowiada za zobowiązania spółki cywilnej powstałe przed jego przystąpieniem do spółki solidarnie z byłym współnikiem spółki w stosunku do osób trzecich”.

W ramach podstawy procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) skarżący zarzucił „naruszenie art. 477¹¹ § 1 i § 2 k.p.c. w związku z art. 72 § 2 k.p.c. w związku z art. 108 § 1 Ordynacji Podatkowej w związku z art. 115 § 1 Ordynacji Podatkowej w związku z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez

przeprowadzenie postępowania z pominięciem wspólników spółki cywilnej, których uczestnictwo i uwzględnienie w treści decyzji było obligatoryjne”.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji w całości oraz o zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. na rzecz skarżącego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej, mimo ich niekompletności i uproszczonej argumentacji, są częściowo uzasadnione.

W zaskarżonym wyroku przyjęto, że D. W. odpowiada za zobowiązania składkowe – na podstawie art. 31 i art. 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (aktualny jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm.; dalej również jako: ustawa systemowa) w związku z art. 115 i art. 108 § 1 i 4 Ordynacji podatkowej – za okres od stycznia 2008 r. do maja 2009 r. solidarnie ze spółką cywilną M. s.c. oraz drugim wspólnikiem M. M., ale odpowiedzialności solidarnej za niezapłacone składki na ubezpieczenia społeczne powstałe przed dniem 17 czerwca 2009 r. nie ponosi D. M., która jest aktualnym wspólnikiem spółki cywilnej. Sąd Najwyższy uznał, że stanowisko to wywołuje kontrowersje w aspekcie ustaleń zaskarżonego wyroku. Z ustaleń Sądu nie wynika, czy D. W. jest nadal wspólnikiem spółki cywilnej (czy doszło do wypowiedzenia umowy spółki i ewentualnie – kiedy, art. 869 § 1 i 2 k.c.), co ma relewantne znaczenie dla prawidłowej subsumcji takiego stanu faktycznego. Kodeks cywilny odróżnia rozwiązanie spółki (art. 873 i n.), które oznacza utratę bytu spółki, od wystąpienia wspólnika ze spółki, które takiego skutku w zasadzie nie powoduje. Po wstąpieniu D. M. do spółki cywilnej, a następnie wystąpieniu ze spółki skarżącego, spółka ta nadal funkcjonuje, zachowując ten sam numer NIP.

Spółką cywilną w rozumieniu art. 860 k.c. jest stosunek obligacyjny oparty na umowie, w której wspólnicy zobowiązują się do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego przez działanie w sposób oznaczony, w szczególności przez wniesienie wkładów. Majątek spółki cywilnej jest wspólnym majątkiem wspólników

(art. 863 k.c.) w postaci współwłasności łącznej (art. 196 k.c.). Od 1 stycznia 2001 r., tj. od chwili wejścia w życie nieobowiązującej obecnie ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.) oraz ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 687 ze zm.), spółka cywilna utraciła tzw. samodzielną podmiotowość gospodarczą, przyznawaną w poprzednim stanie prawnym. Spółka cywilna nie jest obecnie przedsiębiorcą; przedsiębiorcami są wspólnicy spółki cywilnej.

Mimo, że nie ma osobowości prawnej, w stosunkach pracy spółka cywilna jest traktowana jako pracodawca (art. 3 k.p. i art. 460 k.p.c.). W ocenie obecnego składu Sądu Najwyższego podstawą zdolności spółki cywilnej do zatrudniania pracowników (nawiązywania i rozwiązywania stosunków pracy mocą własnych czynności prawnych) jest osiągnięcie przez nią określonej przez prawo samodzielności organizacyjnej, posiadanie własnej nazwy (firmy) i majątku, będącego wspólnym majątkiem wspólników, którym dysponuje w sensie prawnym jako podmiot personifikujący wspólników spółki cywilnej. Wbrew cywilistycznemu paradygmatowi, w takim ograniczonym i hybrydowym zakresie spółka cywilna ma zdolność do czynności prawnych. W postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych spółka może występować przed sądem jako pracodawca, jednak występujący przeciwko spółce cywilnej pracownik powinien w pozwie wskazać jako stronę pozwaną nie tylko spółkę, ale także wszystkich wspólników.

Spółka cywilna nie podlega rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym, a jedynie wspólnicy spółki będący osobami fizycznymi prowadzącymi działalność gospodarczą podlegają wpisowi do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG).

Zwrócić jednak należy uwagę, że również obecnie po zawarciu umowy spółki cywilnej konieczne jest zgłoszenie spółki do GUS i uzyskanie nr REGON, a także zgłoszenie identyfikacyjne do urzędu skarbowego i uzyskanie NIP spółki, a później - zmiana wpisu w CEIDG przez wspólników będących osobami fizycznymi. Jeżeli spółka będzie zatrudniać pracowników lub zleceniobiorców, należy dokonać zgłoszenia jej jako płatnika składek w ZUS na formularzu ZUS ZPA, który jest

przeznaczony dla płatników składek będących osobami prawnymi lub jednostkami organizacyjnymi nieposiadającymi osobowości prawnej, w terminie 7 dni od dnia powstania obowiązku ubezpieczeń.

Każdy wspólnik spółki cywilnej prowadzi własną działalność gospodarczą, w związku z czym jest zobligowany do samodzielnego odprowadzania składek na własne ubezpieczenie; w tej kwestii jest jednocześnie ubezpieczonym i płatnikiem. Inaczej sprawa wygląda w przypadku zatrudniania pracowników. Rolę płatnika składek za pracowników pełni wówczas sama spółka cywilna. Stosownie bowiem do art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy systemowej płatnikiem składek jest pracodawca - w stosunku do pracowników oraz jednostka organizacyjna pozostająca z inną osobą fizyczną w stosunku prawnym uzasadniającym objęcie tej osoby ubezpieczeniami społecznymi. Ponieważ w ustawie systemowej nie zawarto autonomicznej definicji pojęcia pracodawcy, dlatego należy uwzględnić desygnat „pracodawca” w znaczeniu określonym w art. 3 Kodeksu pracy.

Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy systemowej składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe oraz chorobowe za pracowników obliczają, rozliczają i przekazują co miesiąc do Zakładu w całości płatnicy składek, a więc na przykład spółki cywilne. W myśl art. 23 ust. 1 tej ustawy od nieopłaconych w terminie składek należne są od płatnika składek odsetki za zwłokę, na zasadach i w wysokości określonych w Ordynacji podatkowej.

Stosownie do art. 31 ustawy systemowej do należności z tytułu składek stosuje się odpowiednio: art. 12, art. 26, art. 29 § 1 i 2, art. 33-33b, art. 38a, art. 51 § 1, art. 55, art. 59 § 1 pkt 1, 3, 4, 8 i 9, art. 60 § 1, art. 61 § 1, art. 62 § 1, 3 i 5, art. 62b § 1 pkt 2 i § 3, art. 72 § 1 pkt 1 i 4 i § 2, art. 73 § 1 pkt 1 i 5, art. 77b § 1 i 2, art. 91, art. 93, art. 93a-93c, art. 93e, art. 94, art. 97 § 1, art. 98 § 1 i § 2 pkt 1, 2, 5 i 7, art. 100, art. 101, art. 105 § 1 i 2, art. 106 § 1 i 2, art. 107 § 1, 1a, § 2 pkt 2 i 4 i § 3, art. 108 § 1, 3 i 4, art. 109 § 1 w zakresie art. 29, art. 109 § 2 pkt 1, art. 110 § 1, § 2 pkt 2 i § 3, art. 111 § 1-4 i § 5 pkt 1, art. 112 § 1-5, art. 112b, art. 112c, art. 113, art. 114, art. 115-117, art. 118 § 1 oraz art. 119 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa.

Wymienione w art. 31 u.s.u.s. przepisy ordynacji podatkowej należy stosować "odpowiednio", co prowokuje nieporozumienia interpretacyjne, gdyż

ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych posługuje się terminami "płatnik" i "ubezpieczony", natomiast Ordynacja podatkowa - terminami "podatnik" i "płatnik". Zgodnie z przepisami Ordynacji podatkowej płatnik to podmiot, który pośredniczy w realizacji zobowiązania przez podatnika; to podatnik jest stroną stosunku podatkowo prawnego (art. 8 o.p.). Płatnik podatku może odpowiadać za niewykonanie swoich zobowiązań, ale nie ciąży na nim zobowiązanie podatkowe. Na gruncie ustawy systemowej to płatnik składek jest dłużnikiem i stroną stosunku prawnego - to on odpowiada za uiszczenia składek, nawet jeżeli częściowo są one finansowane przez inny podmiot (np. pracownika). Jego pozycja jest więc analogiczna do pozycji podatnika, a nie płatnika w rozumieniu przepisów ordynacji podatkowej. Przy wykładni przepisów o.p. - w zakresie należności z tytułu składek - przez pojęcie podatnika (co do zasady) rozumieć należy płatnika składek.

Artykuł 107 o.p. stanowi w § 1, iż w przypadkach i w zakresie przewidzianym w niniejszym rozdziale za zaległości podatkowe podatnika odpowiadają całym swoim majątkiem solidarnie z podatnikiem również osoby trzecie. Osoby trzecie odpowiadają całym swoim majątkiem solidarnie z następcą prawnym podatnika za przejęte przez niego zaległości podatkowe (§ 1a).

Z unormowań tych wynika, że osoby trzecie nie odpowiadają w pierwszej kolejności za długi podatkowe i składkowe, jednak ponoszą odpowiedzialność za takie długi wraz z obecnym dłużnikiem (płatnikiem składek). Ich odpowiedzialność jest uzasadniona więzami łączącymi je z podatnikiem (płatnikiem składek), wynikającymi często z prowadzonej wcześniej wspólnie działalności gospodarczej. Osoby trzecie zabezpieczają wykonanie zobowiązań płatnika w stosunku do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. W przypadku wygaśnięcia długu obecnego płatnika, wygasa również odpowiedzialność osoby trzeciej.

Przepis art. 108 § 4 Ordynacji podatkowej wprowadza istotną różnicę w stosunku do cywilnoprawnego modelu solidarności. Egzekucja zobowiązania wynikającego z decyzji o odpowiedzialności podatkowej osoby trzeciej może być wszczęta dopiero wówczas, gdy egzekucja z majątku podatnika okazała się w całości lub w części bezskuteczna. Na gruncie składek na ubezpieczenia społeczne przepis ten wyraźnie wskazuje, czyja odpowiedzialność ma charakter "główny" -

jest nią niewątpliwie odpowiedzialność płatnika składek (majątek wspólny aktualnych wspólników spółki cywilnej).

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyrokach: z dnia 17 lipca 2007 r., II UK 278/2006, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 268 oraz z dnia 20 marca 2009 r., II UK 304/2008, LexPolonica nr 2627338 odpowiedzialność wspólników spółki cywilnej za zobowiązania z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, a także na FP i FGŚP i ubezpieczenie zdrowotne, wynikające z zatrudniania pracowników w związku prowadzeniem działalności kształtuje się na zasadach określonych w art. 115 Ordynacji podatkowej, co powoduje, że egzekucja prowadzona jest do majątku odpowiedzialnych solidarnie wspólników (art. 91 Ordynacji podatkowej w związku z art. 864 i 366 § 1 k.c.). Z istoty spółki cywilnej wynika, że egzekucja zmierzająca do zaspokojenia zobowiązań spółki prowadzona jest z majątku wspólników: wspólnego i osobistego. Nie zaprzecza temu posłużenie się przez ustawodawcę w art. 864 k.c. sformułowaniem "zobowiązania spółki", które mogłoby sugerować istnienie długu na majątku spółki, gdyż - co podkreślono - spółka cywilna nie ma *sensu stricte* "własnego" wyodrębnionego majątku, nie może więc chodzić o zobowiązania spółki, lecz o zobowiązania wspólników związane z działalnością spółki.

W ocenie obecnego składu Sądu Najwyższego, o ile formuła „zobowiązania spółki” w prawie cywilnym ma charakter pewnego uproszczenia językowego, spółka bowiem nie ma zdolności (podmiotowości) prawnej, o tyle w prawie pracy i ubezpieczeń społecznych występują rzeczywiste zobowiązania spółki cywilnej, związane z zatrudnianiem pracowników.

Zgodnie z art. 115 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa wspólnik spółki cywilnej, jawnej, partnerskiej oraz komplementariusz spółki komandytowej albo komandytowo-akcyjnej odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie ze spółką i z pozostałymi wspólnikami za zaległości podatkowe spółki.

Zdaniem Sądu Najwyższego wykładnia § 1 art. 115 o.p., który nie uległ modyfikacjom w spornym okresie, wskazuje jednoznacznie, że wspólnik spółki cywilnej odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie ze spółką cywilną i z pozostałymi wspólnikami za zaległości spółki z tytułu niezapłaconych dawniej oraz obecnie składek na ubezpieczenia społeczne zatrudnianych przez spółkę

pracowników. Przepis ten bowiem nie zawiera sformułowania ograniczającego odpowiedzialność do określonego czasu. Wykładnię taką wzmacnia interpretacja § 2 art. 115 o.p.

Przepis § 2 tego artykułu, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2008 r., normował odpowiedzialność byłego wspólnika za zaległości podatkowe z tytułu zobowiązań, których termin płatności upływał w czasie, gdy był on wspólnikiem, oraz za zaległości wymienione w art. 52 powstałe w czasie, gdy był on wspólnikiem. Za zobowiązania podatkowe powstałe, na podstawie odrębnych przepisów, po rozwiązaniu spółki odpowiadały osoby będące wspólnikami w momencie rozwiązania spółki.

Od 1 stycznia 2009 r. przepis § 1 stosował się również do odpowiedzialności byłego wspólnika za zaległości podatkowe z tytułu zobowiązań powstałych w okresie, których termin płatności upływał w czasie, gdy był on wspólnikiem, oraz zaległości wymienione w art. 52 powstałe w czasie, gdy był on wspólnikiem. Za zobowiązania podatkowe powstałe, na podstawie odrębnych przepisów, po rozwiązaniu spółki odpowiadają osoby będące wspólnikami w momencie rozwiązania spółki.

Podsumowując ten fragment uzasadnienia - w przypadku aktualnych (obecnych) wspólników spółki cywilnej przepisy Ordynacji podatkowej nie ograniczają ich odpowiedzialności do tych należności, jakie powstały w okresie, w którym mieli oni taki status. W ocenie Sądu Najwyższego oznacza to, że ponoszą oni odpowiedzialność podatkowo – składkową za wszystkie zaległości spółki istniejące w okresie, w którym byli oni wspólnikami – bez względu na datę ich powstania (por. Rafał Dowgier: Komentarz do art. 115 ustawy - Ordynacja podatkowa). Podkreślić też trzeba, że zgodnie z art. 8 ustawy z dnia 7 listopada 2008 r. o zmianie ustawy - Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 r. Nr 209, poz. 1318), wspólnicy wskazanych w art. 115 § 1 o.p. spółek nadal odpowiadają za zaległości podatkowe pozostałych wspólników, o ile powstały one przed dniem 1 stycznia 2009 r. Inaczej kształtuje się zakres odpowiedzialności byłego wspólnika. Odpowiada on za zaległości podatkowe (również należności wskazane w art. 107 § 2 o.p.) oraz zaległości wymienione w art. 52 o.p. Odpowiedzialność ta dotyczy jednak tylko zaległości z tytułu

zobowiązań, których termin płatności upłynął w czasie, gdy był on wspólnikiem. W porównaniu do regulacji obowiązujących przed dniem 1 stycznia 2009 r. doprecyzowano więc, że odpowiedzialność wiąże się z datą powstania zaległości podatkowej (por. J. Broli, R. Dowgier, Ordynacja podatkowa. Komentarz, LEX, 2013).

W Ordynacji podatkowej nie ma przepisu stanowiącego, że wspólnik nie odpowiada majątkiem osobistym za zobowiązania spółki, jeżeli ich źródłem są zdarzenia z okresu, w którym nie był wspólnikiem. Z art. 115 o.p. wynika wręcz, że odpowiada całym swoim majątkiem (wspólnym i odrębnym) solidarnie ze spółką i z pozostałymi wspólnikami za zaległości podatkowe spółki.

Rekapitulując – ponieważ zaskarżony skargą kasacyjną wyrok dotyczy zaległości składowych z okresu od stycznia 2008 r. do maja 2009 r. należało poddać stan faktyczny ocenie zmieniających się przepisów z tego okresu oraz przepisów temporalnych. Ponieważ spółka cywilna jest pracodawcą dla zatrudnionych w niej osób i płatnikiem składek na ubezpieczenia społeczne, to spółka cywilna będąca spersonifikowanym węzłem obligacyjnym aktualnych wspólników, działających na bazie ich majątku wspólnego, odpowiada za składowe długi spółki z tytułu zatrudnianych dawniej i obecnie pracowników. W procesie dotyczącym takiej sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych obok spółki cywilnej powinni występować w charakterze strony wspólnicy spółki cywilnej jako inne osoby, których praw i obowiązków dotyczy decyzja ZUS (w zaskarżonym wyroku nieprawidłowo nadano M. M. status zainteresowanego).

Przyjmując hipotetycznie, gdyż tego precyzyjnie nie ustalono, że D. W. jest byłym wspólnikiem spółki cywilnej, jego odpowiedzialność miałaby charakter solidarny ze spółką cywilną i wszystkimi aktualnymi wspólnikami spółki cywilnej na podstawie art. 115 § 2 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 i art. 32 ustawy systemowej oraz wymiar ograniczony do zobowiązań powstałych w okresie, gdy był on wspólnikiem spółki cywilnej. Ma on interes prawny, aby domagać się ustalenia odpowiedzialności solidarnej również innych wspólników spółki cywilnej, choćby z uwagi na ewentualne roszczenia regresowe.

W judykaturze wyrażono pogląd, że można prowadzić kilka postępowań dotyczących wspólników spółki cywilnej, pod warunkiem, że dotyczyć będą one

wszystkich zobowiązanych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2011 r., I UK 388/10, LEX nr 863950. Ponieważ nie ma przepisu, który pozwalałby prowadzić egzekucję tylko do majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej (trudności mogłoby też stwarzać ustalenie składników majątku wspólnego), dlatego konieczne jest ustalenie solidarnej odpowiedzialności obejmującej majątek wspólny i odrębny wspólników spółki cywilnej.

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2014 r., I UZP 2/13, OSNP 2014 nr 10, poz. 147, zajęto stanowisko, że decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ustalająca odpowiedzialność członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością za zaległości składowe spółki nie musi zawierać wskazania, że odpowiedzialność ta jest solidarna z innymi członkami zarządu, co do których zostały wydane odrębne decyzje (art. 116 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa, jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 749 ze zm. w związku z art. 31 i 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1442 ze zm.). Odwołując się do regulacji zawartych w art. 107 § i art. 108 § 1 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 i art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, że odpowiedzialność spółki (płatnika składek) za zaległości z tytułu składek powstaje z mocy prawa i z mocy prawa jest ona solidarnie odpowiedzialna z członkami zarządu (gdy ich odpowiedzialność zostanie orzeczona w decyzji wydanej na podstawie art. 108 § 1 Ordynacji podatkowej), stwierdzono, że solidarna odpowiedzialność płatnika składek z osobami trzecimi istnieje niezależnie od tego, czy został on wskazany w podstawie decyzji organu rentowego.

W ocenie obecnego składu Sądu Najwyższego z uwagi na brak osobowości prawnej spółki cywilnej i związany z tym brak pewności odnośnie do osób ponoszących odpowiedzialność solidarną, uchwała ta może mieć tylko ograniczone zastosowanie do zobowiązań składowych wspólników spółki cywilnej. Oznacza to konieczność wydania przez organ rentowy decyzji ustalającej - obok odpowiedzialności spółki cywilnej (płatnika składek) za zaległości z tytułu składek - solidarnej odpowiedzialności wszystkich aktualnych wspólników spółki cywilnej, chyba, że odpowiedzialność pozostałych wspólników została orzeczona w odrębnej

decyzji, wydanej na podstawie art. 108 § 1 Ordynacji podatkowej. Kwestia ta może być przedmiotem badania i ewentualnej modyfikacji w postępowaniu sądowym.

Zgodnie z art. 91 o.p. do odpowiedzialności solidarnej za zobowiązania podatkowe stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego dla zobowiązań cywilnoprawnych. Zdaniem Sądu Najwyższego z odesłania zawartego w art. 91 Ordynacji podatkowej do art. 366 § 1 k.c. i art. 369 k.c. wynika, że po powstaniu solidarnego zobowiązania, a zatem po wydaniu decyzji w trybie art. 108 § 1 Ordynacji podatkowej, organ rentowy może dokonać wyboru dłużnika (wspólnika spółki cywilnej), od którego będzie dochodził zaspokojenia wierzytelności; do zupełnego zaspokojenia wierzyciela wszyscy dłużnicy solidarni pozostają zobowiązani (art. 366 § 2 k.c.). Wierzyciel (organ ubezpieczeń społecznych) może więc dokonać wyboru dłużnika, od którego będzie dochodził zaspokojenia wierzytelności, dopiero po powstaniu solidarnego zobowiązania, nie może zatem dokonać tego przez wydanie decyzji tylko wobec niektórych z nich.

W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2010 r., I UK 144/10, LEX nr 707408, trafnie przyjęto, że w postępowaniu sądowym wspólnik odwołujący się od decyzji organu rentowego ustalającej odpowiedzialność za zaległości składkowe spółki jest stroną, lecz nie jako zainteresowany lub ubezpieczony, ale: "osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja" (art. 477¹¹ § 1 k.p.c.).

Z judykatury cywilnej wynika, że ze względu na przewidzianą w art. 864 k.c. solidarną odpowiedzialność wspólników za zobowiązania spółki, w sprawie przeciwko wspólnikom spółki po stronie pozwanych zachodzi współuczestnictwo materialne, które nie jest jednak ani współuczestnictwem koniecznym, ani jednolitym w rozumieniu przepisów art. 72 § 2 i art. 73 § 2 k.p.c. Natomiast w sprawie, w której wspólnicy spółki cywilnej dochodzą wierzytelności wchodzącej w skład majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej, po ich stronie zachodzi współuczestnictwo materialne konieczne w rozumieniu art. 72 § 1 pkt 1 i § 2 k.p.c., będące równocześnie współuczestnictwem jednolitym, o którym mowa w art. 73 § 2 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2003 r., I CK 109/02, OSNC 2004 nr 5, poz. 73).

Zdaniem Sądu Najwyższego w sprawie dotyczącej odpowiedzialności solidarnej byłego wspólnika spółki cywilnej za opłacenie składek z tytułu

zatrudniania pracowników Sąd jest zobligowany do wezwania, obok płatnika – spółki cywilnej, w charakterze stron wszystkich aktualnych wspólników spółki cywilnej (art. 477¹¹ § 1 k.p.c.). Odmienne stanowisko może uzasadniać (niewyartykułowany w zarzutach skargi kasacyjnej) zarzut nieważności postępowania.

Mając powyższe okoliczności na względzie Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.